

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЕВРОПСКИ СУД ЗА ЧОВЕКОВИ ПРАВА

ПРВ ОДДЕЛ

**СЛУЧАЈ ПАУНОСКИ v. РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА
МАКЕДОНИЈА**

(Жалба бр. 18669/08)

ПРЕСУДА

СТРАЗБУР

6 јуни 2019

Оваа пресуда е конечна, но може да подлежи на редакциски измени.

Во случајот Пауноски v. Република Северна Македонија,
Европскиот суд за човекови права (Прв Оддел), заседавајќи во Совет составен од:

Aleš Pejchal, *Претседател,*

Tim Eicke,

Jovan Plevski, *судии,*

и Renata Degener, *Заменик секретар на Одделот,*

Расправаше на нејавна седница на 14 мај 2019 година, и

Ја донесе следнава одлука која беше усвоена на истиот датум:

ПОСТАПКА

1. Случајот беше инициран со жалба (бр. 18669/08) против Република Северна Македонија, поднесена до Судот согласно член 34 од Конвенцијата за заштита на човековите права и основните слободи („Конвенцијата“) од страна на македонски државјанин/граѓанин на Република Северна Македонија, г-дин Љубен Пауноски, („жалителот“) на 14 април 2008 година.

2. Жалителот е роден во 1958 година и живее во Скопје. Беше застапуван пред Судот од г-дин В. Крчински и г-дин Б. Крчински, адвокати со канцеларија во Скопје. Владата на Северна Македонија („Владата“) беше застапувана од нејзиниот поранешен агент, г-дин К. Богданов, а подоцна од сегашниот агент, г-ѓа Д. Цонова.

3. Жалителот се пожали, повикувајќи се на Членот 6 од Конвенцијата, дека кривичните постапки во кои бил осуден биле неправични и долготрајни. Посебно, се пожали дека не бил во можност да спроведе вкрстено испитување на З.С., сведок, за време на судењето и дека принципот на еднаквост на оружјата бил прекршен со тоа што домашните судови одбиле да прифатат докази предложени од одбраната.

4. На 12 февруари 2016 година, жалбата била доставена до Владата.

ФАКТИ

I. ОКОЛНОСТИ НА СЛУЧАЈОТ

A. Позадина на случајот

5. Конкретниот случај се однесува на кривични постапки против жалителот, кој бил министер за одбрана во периодот помеѓу јули 2000 година и мај 2001 година и тројца други обвинети (К.Ѓ., В.Т. и Љ.П.). Жалителот и К.Ѓ. кој бил подсекретар во Министерството за одбрана („Министерството“) во тоа време, биле осудени за злоупотреба на службената положба и овластување во однос на два договори за

набавка (за храна и градежни услуги) склучени во декември 2000 година помеѓу Министерството и ХС („фирмата“) која во тоа време била во сопственост на З.С. и неговата сопруга М.С. Во февруари 2001 година, фирмата била купена од Љ.П. и В.Т. – тестот и шурата на жалителот, соодветно. Вториот договор се однесувал на изградба на армиско домување во касарна во Скопје.

6. Пролетта во 2001 година избил вооружен конфликт во тужената држава.

Б. Предсудски постапки

7. На неодреден датум во 2001 година, истражен судија од Основниот суд Скопје („првостепениот суд“) отворил истрага во однос на жалителот, К.Ѓ., Љ.П. и В.Т., поради разумно сомневање за злоупотреба на службената положба и овластување. Биле испрашани неколку сведоци и бил нарочан извештај од сметководствено вештачење.

8. На 11 јуни 2001 година, истражниот судија ги сослушал доказите од К.К., службеник во Министерството. Тој изјавил дека К.Ѓ. побарал од него да се сретне со Љ.П. за да го потпишат договорот за изградба и му рекол дека жалителот настојувал договорот итно да се потпише. Тој се сретнал со Љ.П., но се појавил проблем кога, по грешка, извесна фирма наречена М. била назначена како набавувач. Во тој момент Љ.П. му се јавил на жалителот и му рекол: „ова не е нашата фирма, нашата [е фирмата ХС]“.

9. На 18 јуни 2001 година истражниот судија ги сослушал доказите од жалителот кој ги отфрлил обвиненијата против него.

10. На 26 октомври 2001 година, истражниот судија ги сослушал доказите од З.С. исклучиво во присуство на јавниот обвинител. Тој одрекол какво било лично познанство со жалителот и изјавил дека Љ.П. побарал од него да направи понуда за набавка на храна во Министерството. Понатаму, потврдил дека В.Т. ги потпишал договорите во име на фирмата, иако тој не го овластил да ја застапува фирмата. Откако З.С. дознал за банкарските трансфери од Министерството, Љ.П. и В.Т. се заканиле дека тој ним ќе им ја продаде фирмата.

11. На 23 ноември 2001 година, јавниот обвинител поднел обвинителен акт пред првостепениот суд против четворицата обвинети. Жалителот и К.Ѓ. биле обвинети за злоупотреба на службена положба и овластување, а Љ.П. и В.Т. биле обвинети за поттикнување за извршување на кривичното дело. Жалителот исто така бил обвинет за наредување на К.Ѓ. да ги склучи двата договори за јавни набавки со фирмата во име на Министерство, спротивно на постапката изнесена во Законот за јавни набавки (Службен весник бр.26/98). Обвинителот

предложил одредени докази да се прифатат на судењето и побарал судот да повика сведоци, вклучувајќи го и З.С.

12. На 11 март 2002 година, судски совет од тројца судии во првостепениот суд го потврдиле обвинението, отфрлајќи ги приговорите на обвинетите како неосновани.

В. Постапки пред домашните судови

1. Прв круг на испрашување

13. Сите четворица обвинети дале усмени изјави на судењето. Жалителот ја дал својата изјава на судењето одржано на 13 јуни 2003 година. Во текот на овие постапки, настојувал на својата невиност. Жалителот оспорил секаква вмешаност во постапката на набавката што се однесувала на двата договори и ги оспорил наводите на К.Г. како неистинити (види параграф 14 подолу). Настојувал дека постапката на јавната набавка била спроведена преку стручните служби на Министерството и подсекретарот, дека тој не бил информиран за деталите на поединечните договори и дека двата договори биле законски склучени. Настојувал дека бил несвесен дека неговите роднини ја поседувале фирмата.

14. Ко-обвинетиот К.Г. тврдел дека го информирал жалителот за одлуките во врска со јавната набавка и дека дејствувал по негова наредба. Тврдел дека по наредба на жалителот, договорот за изградба кој првично бил склучен со фирмата М. бил поништен и бил потпишан нов договор со фирмата ХС. Во текот на постапката, К.Г. тврдел дека двата договори биле склучени во согласност со законот, со оглед на тоа што биле изземени од редовната постапка според Законот за јавни набавки поради следните причини: договорот за набавка на храна се однесувал на итна набавка на храна, а договорот за изградба се однесувал на прашања по безбедноста и одбраната.

15. Другите двајца ко-обвинети, В.Т. И Љ.П. тврделе дека преземањето на фирмата било со заедничка согласност. В.Т. уверувал дека тој ги потпишал двата договори по наложување на З.С. и со соодветно овластување. Љ.П. тврдел дека имал намера да ги исполни сите договорни обврски, но изградбата била во застој поради избивањето на вооружениот конфликт.

9. На сослушување одржано на 11 септември 2003 година, првостепениот суд, и покрај приговорите на одбраната, ја прочитал предсудската изјава на З.С. (види параграф 10 погоре) бидејќи полициските истраги потврдиле дека тој ја напуштил државата и заминал во Соединетите Држави. На истото сослушување, судот сослушал докази од другите сведоци, вклучувајќи ја и М.С. која тврдела дека ниту таа, ниту нејзиниот сопруг не го овластиле В.Т. да

потпишува договори во име на фирмата. Потврдила дека нејзиниот сопруг побарал од неа да ги потпише документите за преземањето на фирмата и дека тој бил исплашен. В.М. (сопственикот на М.) исто така сведочел, потврдувајќи дека Министерството се повлекло од договорот за изградба кој првично бил склучен со неговата фирма.

17. На 3 ноември 2003 година, првостепениот суд ги осудил обвинетите по нивните обвиненија, освен Љ.П. против кого постапката била одделена. На 2 март 2004 година оваа пресуда била поништена од Апелациониот суд Скопје (апелациониот суд) кој му дал детални инструкции на првостепениот суд. Судот забележал дека првостепениот суд не вложил доволно напори за да ги сослуша доказите од З.С. чие сведочење се сметало за клучен доказ. Неговото испрашување се сметало за релевантно во контекст на улогата на В.Т. во случајот и искористувањето на средствата кои Министерството ѝ ги префрлило на фирмата. Првостепениот суд исто така требало да ги испраша оние службеници од Министерството кои учествувале постапката за јавната набавка која се однесувала на договорите, со цел да востанови дали биле валидни аргументите на одбраната во однос на законитоста на договорите. Конечно, требало да бидат востановени сите релевантни факти што се однесувале на извршувањето на двата договори, вклучувајќи го постоењето на некакви објективни потешкотии во поглед на тоа.

2. Втор круг на испрашување

18. Во повторената постапка, првостепениот суд наложил дополнување на извештајот од сметководственото вештачење и дополнителен извештај од вештачење што се однесувал на договорот за изградба. Првото сослушување во повторената постапка било одржано на 13 септември 2005 година. Во текот на постапката, првостепениот суд одржал бројни сослушувања, испрашал голем број сведоци и прифатил други документи и докази од вештачења (види параграф 20 подолу). Го споил случајот против Љ.П. со случајот на жалителот. Судот сослушал докази од службениците од Министерството кои учествувале во набавката на градежните услуги и храна и го испрашал К.К. кој ги потврдил своите претходни изјави (види параграф 8 погоре). Неколку сослушувања биле одложени врз основа на здравствени причини на некои од обвинетите.

19. На сослушувањето одржано на 27 април 2006 година, првостепениот суд го прифатил писмениот записник од предсудската изјава на З.С. како доказ врз основа на член 351(2) од Законот за кривичната постапка (види параграф 29 подолу) бидејќи обезбедувањето на неговото присуство на судењето ќе било премногу тешко и ќе ја одолговлечело постапката, со оглед на тоа што

повторените полициски истраги го потврдиле неговиот престој во Соединетите Држави. Дотолку повеќе што биле дадени доволно докази кои се однесувале на фактите кои морале да бидат востановени од неговото сведочење. Одбраната дала приговор на неговата изјава и се побунила дека неговото присуство е потребно со цел да се востановат сите релевантни факти, особено оние кои се однесувале на овластувањето на В.Т. да ја застапува фирмата и наводната употреба на средствата на фирмата од страна на З.С. Тие се побуниле дека странската адреса на З.С. е позната и дека првостепениот суд можел да го повика по дипломатски пат.

20. На истото сослушување, судот прифатил документи како докази, вклучувајќи: финансиски и други документи поврзани со фирмата, официјални документи од Министерството поврзани со процесот на набавка и двата договори и неколку писма од Министерството испратени како одговор на истрагите покренати од страна на првостепениот суд. Одбраната ја оспорила веродостојноста на писмата и замолила потписниците да се испрашаат на судењето. Дала предлог како доказ да се прифатат уште документи, вклучувајќи го целокупниот предмет од Министерството што се однесувал на договорите. Овие предлози биле одбиени бидејќи првостепениот суд не нашол причина да се сомнева во веродостојноста на писмата и сметал дека сите релевантни документи веќе биле поднесени и дека какви било понатамошни барања имале за цел само да го одолговлекуваат судењето.

10. На сослушувањата одржани на 10 и 17 ноември 2006 година, одбраната го повторила своето барање да се испрашаат потписниците на писмата (види параграф 20 погоре) и некои други сведоци и предложила како доказ писмени материјали (вклучувајќи армиски извештаи и документи, владини преписки и медиумски статии поврзани со вооружениот конфликт) со цел судот да ги востанови релевантните факти во однос на околностите поврзани со процесот на набавка, извршувањето на договорите, влијанието на влошената безбедносна ситуација и улогата на З.С. во работите на фирмата. Првостепениот суд одбил да го прифати барањето, утврдувајќи дека веќе биле прифатени доволно докази кои се однесувале на релевантните факти кои требало да се востановат од предложените докази.

22. На 29 декември 2006 година, првостепениот суд ги осудил обвинетите по обвиненијата и им наредил заеднички да го обештетат Министерството за нанесената штета. Жалителот бил осуден на три години и шест месеци казна затвор. Потпирајќи се на значителниот број на докази, вклучувајќи го и сведочењето на службениците од Министерството кои учествувале во двата договори и други сведоци, пишаните материјали поврзани со набавката, два извештаи од

вештачења и изјавите на двајцата вештаци на судењето, првостепениот суд заклучил дека двата договори не биле доделени во процес согласно правилата за јавна набавка. Било востановено дека договорот за набавка на храна не можел да се смета за итна набавка. Што се однесувало до договорот за изградба, судот нашол дека не постоела ниту законска рамка за управување со изградбата на воено домување на местото на базата, ниту пак јасна одлука или план за конкретната локација, што укажувало дека изборот на локација на обвинетите целел кон заобиколување на правилата за јавна набавка. Фирмата не била официјално регистрирана за градежни активности во времето на доделувањето на договорите, туку после тоа. Првостепениот суд исто така утврдил дека какви било причини поврзани со неможноста да се извршат договорите биле нерелевантни.

23. Првостепениот суд ја отфрлил одбраната на жалителот, потпирајќи се на изјавите на К.Г. и К.К. кои ја потврдиле неговата вмешаност во оспорените договори (види параграфи 8 и 14 погоре). Писмена наредба потпишана од жалителот во која барал целата набавка да биде спроведена според планот и дека тој треба да биде известен за процесот се сметала како понатамошна потврда на неговата вмешаност. Што се однесувало до изјавата на З.С., судот ја отфрлил одбраната на В.Т. и Љ.П., утврдувајќи дека неговата и изјавата на М.С. докажале дека овие двајца обвинети ја презеле фирмата со закани, како дел од нивниот план да се здобијат со незаконска парична добивка (види параграфи 10 и 16 погоре).

24. Што се однесувало до одбиените докази, судот ги повторил причините дадени во текот на сослушувањата (види параграфи 20 и 21 погоре). Изјавата на З.С. била прифатена како доказ бидејќи ќе било тешко да се обезбеди неговото присуство на судењето затоа што живеел на адреса во Калифорнија во Соединетите Американски Држави.

3. Постапка пред Апелациониот суд и Врховниот суд

25. Жалителот се пожалил, тврдејќи, *inter alia*, дека првостепениот суд ги отфрлил сите негови барања за воведување на докази (види параграфи 20 и 21 погоре) што имале за цел да докажат: (i) дека влошената безбедносна ситуација ја оправдувала итната набавка на храна и го спречила извршувањето на договорот за изградба, (ii) дека секаква изградба во воената база спаѓала во исклучокот поради „безбедност“ во правилата за јавна набавка. Првостепениот суд исто така не го обезбедил присуството на З.С. на судењето, и покрај наложувањата на апелациониот суд и одбил докази за да го негира неговото сведочење.

26. На 18 и 19 септември 2007 година, апелациониот суд одржал јавно сослушување на кое ги отфрлил жалбите на жалителот. Нашол дека сите релевантни факти биле исправно востановени и дека првостепениот суд постапил во согласност со упатствата. Сметал дека одбиените докази, кои главно се однесувале на неможноста да се изврши договорот за изградба, биле нерелевантни за случајот. Судот се осврнал на изјавите на З.С. и М.С. во контекст на искористувањето на нивната фирма во спорниот процес на набавки од страна на В.Т. и Љ.П., без да го коментира отсуството на З.С. на судењето.

27. Жалителот поднел барање за вонредно преиспитување на правосилната пресуда, повторувајќи ги своите жалбени наводи (види параграф 25 погоре).

28. На 20 мај 2008 година, Врховниот суд ги потврдил пресудите на нижите судови и нивните наоди во однос на законитоста на договорите. Нашол, *inter alia*, дека влошената безбедносна ситуација не влијаела врз настаните од интерес. Понатаму, нашол дека првостепениот суд прифатил докази во предметот предложени и од обвинителството и од одбраната, кои биле неопходни за востановување на релевантните факти. Одбивањето да прифати понатамошни докази не го повредило правото на одбрана на обвинетиот, ниту пак влијаело врз законитата и исправна пресуда за случајот.

II. РЕЛЕВАНТНО ДОМАШНО ПРАВО

29. Во согласност со членот 351 (1) од Законот за кривичната постапка – пречистен текст (Службен весник бр.15/2005), кој бил на сила во тоа време, доколку докажувањето на еден факт се заснова врз забележувањето на некое лице, истото треба лично да се сослуша на главниот претрес. Сослушувањето не може да се замени со читање на изјава дадена од тоа лице. Според членот 351(2) од Законот, советот може да одлучи да го прочита записникот од изјавата на сведокот, ако истиот умрел, душевно се разболел или не може да се пронајде или ако неговото доаѓање пред судот не е можно или е значително отежнато поради старост, болести или други важни причини. Според членот 351(3) од Законот, советот може да одлучи, откако ќе се посветува со страните, да прочита исказ на сведок или вештак кој не е присутен на претресот, без разлика на тоа што истиот бил повикан на претресот.

ПРАВО

I. НАВОДНА ПОВРЕДА НА ЧЛЕН 6 ОД КОНВЕНЦИЈАТА

30. Жалителот се пожали дека кривичните обвиненија против него не биле утврдени во рамки на разумен рок и дека немал правично сослушување во текот на кривичната постапка против него. Особено, тој навел повреда на принципот на еднаквост на оружјата бидејќи домашните судови одбиле да испитаат одредени сведоци и да прифатат документи како докази релевантни за неговиот случај. Исто така се пожали на одбивањето на домашните судови да го испрашаат З.С. на судењето. Жалителот се потпре на членот 6 §§ 1 и 3 (г) од Конвенцијата, кој, во колку што е релевантно, гласи на следниот начин:

„1. При определувањето на ... какво било кривично обвинение против него, секој има право на праведно ... сослушување во разумен рок од страна на независен и непристрасен со закон воспоставен суд ...

...

3. Секој кој е обвинет за кривичен прекршок ги има следните минимални права

...

(г) да испраша или да се испрашаат сведоците против него и да се обезбеди присуство и испрашување на сведоците од неговата страна под истите околности како и сведоците против него ...“

А. Траење на постапката

1. Допуштеност

31. Владата не даде никаков приговор за допуштеноста на овие жалбени наводи.

32. Во поглед на фактот дека кривичната постапка во конкретниот случај завршила со пресудата на Врховниот суд од 20 мај 2008 година, Судот најде дека од жалителот не се барало да го користи правниот лек за траењето пред Врховниот суд, што се смета како ефикасен лек само откако биле направени подобрувањата забележани во случајот *Adži-Spirkoska and Others* (види *Adži-Spirkoska and Others v. the Republic of Macedonia* (dec.), nos. 38914/05 и 17879/05, 3 ноември 2011 година).

33. Судот забележа дека оваа жалба не е очигледно неоснована во смисла на Членот 35 §§ 3 (а) од Конвенцијата. Понатаму, забележа дека не е недопуштена на која било друга основа. Според тоа, мора да се прогласи за допуштена.

Б. Основаност

(а) Тврдења на странките

34. Жалителот повтори дека кривичната постапка против него траела претерано долго.

35. Владата призна дека вкупното времетраење на постапката било подолго од вообичаеното, но тврдеше дека случајот бил сложен, вклучувал неколку обвинети и дека домашните судови експедитивно ја спровеле постапката. Одбраната допринела кон одолговлекувањето на постапката поради честите барања за одложување за сметка на здравствените причини на ко-обвинетиот.

(б) Мислење на Судот

36. Во поглед на принципите изградени во својата судска практика (види *Svinarenko and Slyadnev v. Russia* [GC], nos., 32541/08 и *Yankov and Others v. Bulgaria*, no. 4570/05, §§ 21-23, 23 септември 2010 година), Судот најде дека периодот кој треба да се земе предвид, за целите на Членот 6 § 1, започнал да тече на 18 јуни 2001 година, кога жалителот за прв пат бил сослушан од истражниот судија (види параграф 9 погоре) и завршил на 20 мај 2008 година, кога Врховниот суд го отфрлил барањето на жалителот за вонредно преиспитување на правосилната пресуда. Според тоа, постапката траела шест години и единаесет месеци на три нивоа на судство.

37. Судот повторува дека разумноста на траењето на постапките мора да се процени во поглед на околностите на случајот и во врска со

следните критериуми: сложеноста на случајот и поведението на жалителот и релевантните власти (види, на пример, *Eftimov v. the Republic of Macedonia*, по. 59974/08, § 30, 2 јули 2015 година).

38. Судот забележа дека случајот бил со извесна сложеност, со оглед на потребата да се испрашаат обвинетите, обемната документација како доказ и сведоците. Понатаму, забележа дека обвинителниот акт против жалителот бил поднесен на 23 ноември 2001 година и бил потврден на 11 март 2002 година од страна на совет од тројца судии од првостепениот суд. Од достапните материјали, може да се востанови дека било потребно една година и три месеци за да се отпочне со првото сослушување по поднесувањето на обвинението (види параграфи 12 и 13 погоре). Судот забележа дека дошло до уште едно одложување по поништувањето на првостепената пресуда од страна на апелациониот суд на 2 март 2004 година. Забележа дека било потребно една година и шест месеци за да се закаже првото сослушување во повторената постапка, што е период кој исто така го вклучувал изготвувањето на два извештаи од вештаци (види параграфи 17 и 18 погоре). Понатаму, неколку сослушувања биле одложени за сметка на здравствената состојба на жалителот или ко-обвинетиот. Државата не може да одговара за тоа одложување.

39. Судот најде дека постоеле два значајни периоди на неактивност во текот на постапката кои се припишуваат на властите (види параграф 38 погоре). Имајќи ја предвид сложеноста на случајот и фактот дека постоеле некои одолговлекувања кои не се припишуваат на државата, Судот повторува дека државата останува одговорна за ефикасноста на нејзиниот систем и начинот на кој обезбедува механизми за усогласување со потребата за „разумен рок“. Оттука, Судот најде дека времетраењето на кривичната постапка против жалителот не го исполнила барањето за „разумен рок“ (види, *mutatis mutandis, Petreska v. the former Yugoslav Republic of Macedonia*, по. 16912/08, §§ 24-25, 21 јули 2016 година).

40. Оттука, постои повреда на Членот 6 § 1 од Конвенцијата.

Б. Правичност на постапката

1. Тврдења на странките

41. Владата тврдеше дека кривичната постапка против жалителот била правична. Што се однесува до одбиените докази, истата уверуваше дека домашните судови дале доволно причини за нивната одлука, што спаѓа во нивната маргина на уважување, во согласност со судската практика на Судот. Дотолку повеќе што одбиените докази не можеле да се сметаат за пресудни за исходот на случајот. Што се однесувало до отсуството на З.С. од судењето, Владата тврдеше дека

било објективно тешко да се обезбеди неговото присуство со оглед на тоа што живеел во странство и понатамошните напори само ќе ја одолговлечеле постапката. Во секој случај, изјавата на З.С. не била клучна за осудата на жалителот бидејќи тој не го вмешал жалителот, а домашните судови ја засновале неговата осуда на други докази. Понатаму, некои важни аспекти на неговата изјава биле потврдени од неговата сопруга М.С. која била испрашана на судењето. Владата забележува дека не бил возможен алтернативен метод за испрашување на сведокот, ниту пак бил побаран од жалителот.

42. Жалителот продолжи да тврди дека домашните судови одбиле да прифатат значителен број на докази предложени од страна на одбраната (види параграфи 20 и 21 погоре), што резултирало со прекршување на принципот на еднаквост на оружјата. Понатаму, се пожали дека иако изјавата на З.С. од предсудската постапка била прифатена како доказ и искористена од судот, тој немал можност вкрстено да го испраша овој сведок чие сведочење сметал дека било клучен доказ. Жалителот тврдеше дека сведочењето на З.С. било неистинито и дека овој сведок ја напуштил државата по присвојување на средства од фирмата.

2. Оценка на Судот

(а) Општи принципи

43. Судот ќе ги проанализира жалбените наводи од аспект на Членот 6 §§ 1 и 3 земени заедно (види *Poletan and Azirovik v. the Republic of Macedonia*, no. 26711/07 and 2 others, § 70, 12 мај 2016 година). Повторува дека принципот на еднаквост на оружјата е дел од поширокиот концепт на правично сослушување во смисла на Членот 6 §§ 1 од Конвенцијата што бара „правична рамнотежа“ помеѓу страните: секоја од страните мора да добие разумна можност да го претстави случајот под услови кои не ги ставаат во неповолна положба *vis-à-vis* противникот или противниците (види *Stoimenov v. the Republic of Macedonia*, no. 17995/02, § 41, 5 април 2007 година и *Duško Ivanovski v. the Republic of Macedonia*, no. 10718/05, § 45, 24 април 2014 година).

44. Релевантните принципи изградени во судската практика на Судот за компатибилноста со Членот 6 §§ 1 и 3 (г) од Конвенцијата на постапката во која изјавите дадени од сведок кој не бил присутен и испрашан на судењето биле искористени како докази се изнесени во предметите *Al-Khawaja and Tahery v. the United Kingdom* ([GC], nos. 26766/05 and 22228/06, §§ 119-147, ЕЧП 2015 година), и *Schatschaschwili v. Germany* ([GC], no. 9154/10, §§ 111-131, ЕЧП 2015 година). Овие принципи исто така беа применети и во случајот *Seton v. the United Kingdom* (no. 55287/10, §§ 61-70, 31 март 2016 година).

(б) Примена на овие принципи во конкретниот случај*(i) Во однос на доказите од отсутниот сведок З.С.*

45. На почетокот, Судот забележа дека З.С. бил предложен како сведок од страна на обвинителот (види параграф 11 погоре). Во поглед на овој факт, Судот смета дека принципите воспоставени во неговата судска практика што се однесуваат на неможноста да се испраша „сведок на обвинителството“ на судот (види *Schatschaschwili* и *Al-Khawaja and Tahery*, двата цитирани погоре) важи за фактите на конкретниот случај и жалбата на жалителот во однос на неговата неможност вкрстено да го испраша овој сведок на судењето и прифаќањето на неговата изјава од предсудската постапка како доказ.

46. Судот забележа дека З.С. не присуствувал на судењето бидејќи полициските истраги наложени од првостепениот суд покажале дека сведокот живеел во Соединетите Држави. Првостепениот суд сметал дека обезбедувањето на неговото присуство на судењето ќе ја одолговлечело постапката и дека било тешко. Одлучил да ја прочита неговата изјава од предсудската постапка (види параграфи 16 и 19 погоре), без вложување напори, преку инструменти на меѓународна законска помош, да го повика овој сведок на судењето (види *Paić v. Croatia*, no. 47082/12, § 38, 29 март 2016 година и спротивно на тоа *Lučić v. Croatia*, no 5699/11, § 80, 27 февруари 2014 година). Домашните судови не дале причини зошто механизмите на меѓународна законска помош би биле недостапни во конкретниот случај, а Владата не понуди убедливо објаснување во врска со ова. Во такви околности, Судот не е уверен дека може да се каже дека биле направени „сите разумни напори“ за да се обезбеди присуството на З.С. на судењето. Според тоа, заклучи дека за неговото присуство не била уверливо прикажана никаква добра причина. Во секој случај, отсуството на добра причина е аспект кој сам по себе не е убедлив за недостатокот на правичност во кривичното судење, иако претставува значаен фактор кој треба да се земе предвид во целокупниот случај заедно со другите релевантни аспекти (види *Schatschaschwili*, цитиран погоре, § 113).

47. Преоѓајќи на втората фаза од анализирањето на *Al-Khawaja and Tahery*, Судот забележа дека има многу малку, речиси ништо во предметот што ќе го поддржи наодот дека доказите кои би ги дал З.С. би можеле да се опишат како „пресудни за исходот на случајот“ во однос на жалителот. Судот забележа дека З.С., кој ја поседувал фирмата во времето на доделувањето на договорите, негирал какво било познанство со жалителот, а неговата изјава првенствено се однесувала на неговиот однос со другите двајца обвинети, В.Т. и Љ.П. (види параграф 10 погоре). Домашните судови се потпреле на неговото

сведочење главно за да востановат акти релевантни за осудата на тие обвинети, особено во однос на начинот на кој тие ја искористиле фирмата за да се здобијат со незаконска парична добивка од Министерството (види параграфи 23 и 26 погоре). Вмешаноста на жалителот и несоодветното влијание врз процесот на јавна набавка на Министерството биле востановени врз основа на изјавите на неговиот ко-обвинет К.Г. и сведокот К.К. Неговата одбрана дека двата договори биле склучени во процес согласен со применливите правила за јавна набавка била одбиена врз основа на други докази, а не на сведочењето на З.С., поточно: сведочењето на неколку сведоци кои биле вмешани во процесот на јавна набавка на Министерството и двата договори; форензичките докази; релевантните документи од Министерството и други документи како докази (види параграф 22 погоре). Во поглед на гореспоменатите размислувања, заклучокот на Судот е дека доказите од отсутниот сведок З.С. не може да се каже дека биле „исклучителни и пресудни“ за осудата на жалителот.

48. Во секој случај, како што беше објаснето во *Schatschaschwili* (цитиран погоре, § 116), иако овие докази од отсутниот сведок не биле исклучителна или пресудна основа за осудата на жалителот, Судот ќе одреди дали постоеле доволно фактори како противтежа за какви било потешкотии кои прифаќањето на тие докази можело да ги повлече за одбраната (види *Seton*, цитиран погоре, § 64).

49. Во врска со ова, Судот забележа дека жалителот бил во можност да го изнесе своето видување за фактите и да укаже на каква било некохерентност во изјавите на сведоците сослушани на судењето или да обелодени каква било неконзистентност во останатите докази наведени од страна на домашните судови (во оваа смисла, види *Aigner v. Austria*, no. 28328/03, § 43, 10 мај 2012 година). Бидејќи идентитетот на отсутниот сведок му бил познат на жалителот, тој бил во можност да ги идентификува и истражи мотивите кои би можел да ги има сведокот за да лаже и оттука бил способен да го оспори кредибилитетот на сведокот (види *Tseber v. the Czech Republic*, no. 46203/08, § 63, 22 ноември 2012 година; *Garofolo v. Switzerland* (dec.), no. 4380/09, § 56, 2 април 2013 година; и *Siča v. Romania*, no. 12036/05, § 73, 9 јули 2013 година). Понатаму, Судот не може да ја игнорира достапноста на потврдени докази кои ја поддржуваат изјавата на отсутниот сведок (види параграф 16 погоре) презентирани во присуство на жалителот на судењето (види *Schatschaschwili*, цитиран погоре, § 128, со понатамошни референци).

50. Во однос на ограничената вредност на сведочењето на З.С. за осудата на жалителот и постоењето на други инкриминирачки докази, не може да се каже дека кривичната постапка била неправична со прифаќањето на изјавата на З.С. од пресудската постапка како доказ.

51. Оттука следува дека овој дел од жалбениот навод е очигледно неоснован и мора да биде одбиен во согласност со Членот 35 §§ 3 (а) и 4 од Конвенцијата.

(ii) Во однос на одбиените докази

52. Судот повторува дека е препуштено на домашните судови да одлучат кои докази се релевантни за кривичните постапки и оттука да исклучат докази кои се сметаат за нерелевантни (види *Khodorovskiy and Lebedev v. Russia*, nos. 11082/06 и 13772/05, § 725, 25 јули 2013 година). Истото важи и за сведоците. Членот 6 § 3 (г) на обвинетиот не му гарантира неограничено право за обезбедување на присуство на сведоци на суд: препуштено е на домашните судови да одлучат дали е соодветно да повикаат сведок (види *Fruni v. Slovakia*, no 8014/07, § 126, 21 јуни 2011 година). Во секој случај, останува задача на Судот да утврди дека начинот на кој доказите биле разгледани бил правичен (види, на пример, *Perna v. Italy* [GC], no. 48898/99, § 29, ЕСЧП 2003-V).

53. За таа цел, Судот прво забележа дека првостепениот суд навел причини зошто одбил да сослуша сведоци и да прифати пишани материјали предложени од одбраната (види параграфи 20, 21 и 24 погоре). И апелациониот суд и Врховниот суд ги одбиле аргументите на жалителот во овој поглед, забележувајќи дека одбиените докази биле поврзани со факти кои биле нерелевантни за случајот и дека правата на одбрана на жалителот не биле загрозувани за сметка на тоа (види параграфи 26 и 28 погоре).

54. Судот не гледа причина да одлучи поинаку и заклучува дека одбивањето на домашните судови да ги прифатат предложените докази не ги ограничило правата на одбрана на жалителот до степен до кој не му било укажано правично судење во смисла на Членот 6 §§ 1 и 3 (г) од Конвенцијата.

55. Следува дека овој дел од жалбениот навод е очигледно неоснован и мора да биде одбиен во согласност со Членот 35 §§ 3 (а) и 4 од Конвенцијата.

В. Други наводни повреди на Членот 6 од Конвенцијата

56. Жалителот, потпирајќи се на Членот 6 §§ 1, 2 и 3 (б) и (в) од Конвенцијата, понатаму се пожали на отсуство на непристрасност од страна на судијата, отсуство на образложение, грешки на фактите и законот во проценката на доказите и отсуство на соодветно време и објекти за подготовка на одбраната. Исто така наведе повреда на пресумпцијата на невиност.

57. Судот ги анализираше овие жалбени наводи. Во секој случај, земајќи ги предвид сите материјали кои ги поседува, до онаа мерка до

која предметот на жалбата е во рамки на неговата надлежност, најде дека не претставуваат никаква повреда на правата и слободите изнесени во Конвенцијата или нејзините Протоколи. Оттука следува дека остатокот од жалбените наводи е очигледно неоснован и мора да биде одбиен во согласност со Членот 35 §§ 3 (а) и 4 од Конвенцијата.

II. ПРИМЕНА НА ЧЛЕНОТ 41 ОД КОНВЕНЦИЈАТА

58. Членот 41 од Конвенцијата гласи:

„Ако Судот утврди дека имало повреда на Конвенцијата, а според тоа и на Протоколите и ако внатрешното право на засегнатата Високо договорна страна овозможува само делумен надомест на штетата, ако е неопходно Судот ќе ѝ пружи правичен надоместок на оштетената страна.“

A. Штета

59. Жалителот побара 250.000 евра во однос на материјалната штета за загуба на приходите. Исто така побара, во однос на нематеријална штета, 400.000 евра за себе и 200.000 евра за неговата сопруга за нанесената душевна болка.

60. Владата го оспори барањето на жалителот како претерано и неосновано.

61. Судот не забележа никаква причинска врска меѓу најдената повреда и побараната парична оштета, па оттука го отфрли ова барање. Од друга страна, смета дека жалителот мора да претрпел некаква нематеријална штета и му доделува 900 евра по оваа точка, заедно со данок кој може да подлежи на плаќање. Го отфрли остатокот од барањето.

B. Трошоци и давачки

62. Жалителот исто така побара 3.628 евра за трошоците и давачките кои настанале пред домашните судови и 2.250 евра за оние кои настанале пред Судот. Во прилог поднесе детални списоци за трошоци, фактури и договори за застапување од страна на неговиот адвокат.

63. Владата го оспори барањето како претерано.

64. Имајќи ја предвид својата судска пракса, Судот најде дека трошоците и давачките кои се тврди дека настанале во однос на постапката пред домашните судови не настанале со цел да се спречи или исправи утврдената повреда или да му се обезбеди надомест на жалителот. Според тоа, го отфрли барањето на жалителот под оваа точка (види *Petreska*, цитирана погоре, § 40). Што се однесува до трошоците и давачките во однос на постапката пред Судот, истиот

најде, имајќи ги предвид документите кои ги поседува и горенаведените критериуми, дека сумата која се бара е претерана и наместо тоа му исплаќа сума од 800 евра, заедно со даноците кои може да подлежат на плаќање.

В. Затезна камата

65. Судот смета дека е соодветно затезната камата да биде заснована на најниската каматна стапка за позајмици на Европската Централна Банка, на која треба да се додадат трипроцентни поени.

ОД ОВИЕ ПРИЧИНИ СУДОТ ЕДНОГЛАСНО,

1. *Ја прогласува* жалбата за допуштена според Членот 6 § 1 од Конвенцијата во однос на времетраењето на кривичната постапка, а остатокот од жалбата како недопуштена;
2. *Утврдува* дека бил повреден членот 6 §§ 1 од Конвенцијата во поглед на претераното траење на кривичната постапка;
3. *Смета*,
 - (а) дека тужената држава треба да му ги плати на жалителот, во рок од три месеци, следните суми претворени во македонски денари според курсот кој важи на датумот на спогодбата:
 - (i) 900 евра (деветстотини евра), заедно со каков било данок кој подлежи на плаќање, на име на нематеријалната штета;
 - (ii) 800 евра (осумстотини евра), заедно со каков било данок кој може да подлежи на плаќање, на име на трошоците и давачките;
 - (б) дека од истекувањето на гореспоменатите три месеци до спогодбата, на горните суми ќе се плаќа проста камата со стапка еднаква на најниската каматна стапка при позајмување на Европската Централна Банка за односниот период, плус трипроцентни поени;
4. *Ги отфрла* останатите барања на жалителот за правичен надоместок. Изготвено на англиски јазик и објавено во писмена форма на 6 јуни 2019 година, согласно Правилото 77 §§ 2 и 3 од Правилата на Судот.

Renata Degener,
Заменик секретар

Aleš Pejchal,
Претседател